

На основі методики аналізу інвестиційної привабливості країни автором сформована система оцінки інвестиційної політики країни (табл.).

У процесі реалізації концептуальної схеми та формування підвищення економічного зростання України проміжними результатами мають бути: підвищення рівня зайнятості, підвищення економічної активності, збільшення продуктивності праці, що забезпечить базу для зростання рівня заробітної плати, зниження інфляційного тиску на економіку, поліпшення конкурентної позиції України на світовому ринку та прискорення запровадження інноваційних технологій у виробничий процес.

Висновки. Механізм реалізації інвестиційної політики, що спрямований на економічне зростання України, дає змогу стимулювати надходження інвестицій з різних джерел фінансування, досягти мети формування досконалого інвестиційного середовища, в якому враховано інтереси усіх учасників інвестиційного процесу, забезпечити конкурентоспроможність національної продукції на світових ринках, досягти економічної безпеки та економічної стійкості держави та включає мету, завдання, принципи, функції, методи, важелі та систему забезпечення, вплив яких спрямований на покращення

інвестиційного клімату, зміцнення фінансової стійкості держави, подолання диспропорцій регіонального розвитку, досягнення сталого економічного зростання.

Отже, як показує та переконує досвід, розвиток інвестиційної діяльності України можливий лише в умовах активної державної інвестиційної політики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Маслак О.І. Диверсифікація інноваційного розвитку промисловості в контексті перспективної інвестиційної політики / О.І. Маслак // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 4. – С. 13-16. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ipd_2010_4_6.pdf.
2. Погореловський С.С. Оцінка інвестиційного клімату України та напрями його покращення [Електронний ресурс] / С.С. Погореловський. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/znrnudps/2011_1/pdf/11psswti.pdf.
3. Харламова Г.О. Індикатори інвестиційної привабливості України / Г.О. Харламова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 45-56.
4. Failed State Index Scores 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.fundforpeace.org/library/cfsir1423-fragilestatesindex2014-06d.pdf> – Назва з екрана.
5. Social unrest 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economist.com/blogs/theworldin2014/2013/12/social-unrest-2014>. – Назва з екрана.

УДК 338.43:633.1

Світовий О.М.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту організацій

Уманського національного університету садівництва

ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ У ЗЕРНОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ

Стаття присвячена пошуку шляхів досягнення оптимальної структури доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі країни. Доведена тісна взаємозалежність усіх елементів доданої вартості. Визначено, що у формуванні оптимальної структури доданої вартості велике значення має співвідношення прибутку і заробітної плати.

Ключові слова: зернопродуктовий підкомплекс, структура доданої вартості, заробітна плата, орендна плата, амортизаційні відрахування, процент на залучений капітал, прибуток.

Свитовый А.М. ПУТИ ДОСТИЖЕНИЯ ОПТИМАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ В ЗЕРНОПРОДУКТОВОМ ПОДКОМПЛЕКСЕ

Статья посвящена поиску путей достижения оптимальной структуры добавленной стоимости в зернопродуктовом подкомплексе страны. Доказана тесная взаимозависимость всех элементов добавленной стоимости. Определено, что в формировании оптимальной структуры добавленной стоимости большое значение имеет соотношение прибыли и заработной платы.

Ключевые слова: зернопродуктовый подкомплекс, структура добавленной стоимости, заработная плата, арендная плата, амортизационные отчисления, процент на привлеченный капитал, прибыль.

Svitovyi O.M. WAYS TO ACHIEVE THE OPTIMAL STRUCTURE OF VALUE ADDED IN GRAIN PRODUCTION SUBCOMPLEX

The article is devoted to finding ways to achieve the optimal structure of value added in the country's grain production subcomplex. We prove the close interdependence of all elements of the value added. It was determined that the formation of the optimal structure of the added value is of great importance ratio of profits and wages.

Keywords: grain products sub structure of value added, wages, rent, depreciation, interest on capital, profits.

Постановка проблеми. Збільшення величини доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі є запорукою покращення ефективності господарювання з одного боку і поліпшення добробуту працівників з іншого. Але даний результат можливий тільки тоді, коли прибуток і заробітна плата будуть знаходитися у оптимальному співвідношенні як два основних елементи доданої вартості. Тому пошук шляхів

досягнення оптимальної структури доданої вартості є одним із важливих завдань економічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню структури доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі, її оптимізації приділено велику увагу у наукових працях таких учених, як М.М. Личук, С.М. Кваша, Ю.Я. Лузан, В.Я. Месель-Веселяк та ін. Проте питання оптимального співвідношення

прибутку і заробітної плати та інших елементів доданої вартості вивчене недостатньо, особливо у зернопродуктовому підкомплексі.

Постановка завдання. Метою наукової статті є виявлення й обґрунтування оптимального співвідношення усіх елементів доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збільшення величини доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі як найбільшому підкомплексі АПК нашої країни є вагомим внеском у зростанні валового внутрішнього продукту України і національного доходу. Ми маємо на увазі не тільки абсолютне збільшення доданої вартості, а й оптимальну величину її елементів. Попередніми нашими дослідженнями було встановлено, що визначення оптимальної структури доданої вартості є дуже складним завданням і, на нашу думку, воно носить часто індивідуальний характер, тобто для кожного підприємства є своє бачення проблеми. Звичайно, обґрунтування такої структури має і загальногалузеві тенденції, тому можна знайти і загальні принципи її формування для зернопродуктового підкомплексу.

Відомо, що валова додана вартість – це різниця між випуском товарів і проміжним споживанням. Визначається вона як вартість валової виробленої продукції за відрахуванням вартості витрат на сировину та матеріали, а також інших витрат проміжного споживання. Проміжне споживання – це витрати на товари та послуги (сировину, паливо, електроенергію, поточний ремонт, послуги транспорту тощо), які були використані статистичними одиницями для виробничих потреб [1]. Тобто валова додана вартість – це вартість, яка прирощена на даному підприємстві. Іншими словами, валова додана вартість складається із таких елементів, як: заробітна плата з нарахуваннями, рента (орендна плата), амортизаційні відрахування, процент на залучений капітал і прибуток. Чиста додана вартість (новостворена вартість) – валова додана вартість за мінусом амортизаційних відрахувань.

Надалі ми будемо розглядати валову додану вартість, для повнішого аналізу вартості, прирощеної на підприємстві або у галузі в цілому. Перш за все варто зауважити, що усі елементи доданої вартості пов'язані між собою. Аналіз окремого елемента доданої вартості неможливий без порівняння його з величиною інших елементів. Результативною частиною доданої вартості, на яку націлені, в кінцевому результаті, усі зусилля підприємця, є прибуток. Прибуток у даному випадку виступає як перетворена форма додаткової вартості.

Прибуток у структурі доданої вартості, за умови незмінної ціни реалізації продукції та її кількості, залежить від усіх без виключення її елементів. Найбільша залежність його прослідковується з величиною заробітної плати з нарахуваннями. За теорією

трудої вартості ця залежність можна охарактеризувати як поділ вартості, створеної працею робітника, на заробітну плату та додану вартість (прибуток). У даному випадку, чим більша сума заробітної плати, тим менший прибуток. Співвідношення прибутку (додаткова вартість) та заробітної плати (вартість робочої сили) визначає такий показник як норма додаткової вартості. Але тут потрібно врахувати і таку особливість прибутку як перетвореної форми додаткової вартості, що він створюється працівниками, а величина заробітної плати є мотивуючим фактором у покращенні якості продукції та зростанні виробництва та й, відповідно, збільшення прибутку. Тому, відповідно до певної технології виробництва, потрібно на кожному підприємстві знайти оптимальне співвідношення даних величин.

Такий показник як рівень рентабельності показує як відносяться між собою у відсотках прибуток та собівартість реалізованої продукції. Чим цей показник більший, тим краще працює підприємство і тим більша сума прибутку. Однак аналіз ефективності виробництва у зернопродуктовому підкомплексі показує, що вона є дуже низькою (табл. 1).

Таблиця 1
Рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах

Роки	Сільськогосподарська продукція – всього	Продукція рослинництва	Зернові та зернобобові культури
1990	42,6	98,3	275,1
2005	6,8	7,9	3,1
2006	2,8	11,3	7,4
2007	15,6	32,7	28,7
2008	13,4	19,6	16,4
2009	13,8	16,9	7,3
2010	21,1	26,7	13,9
2011	27,0	32,3	26,1
2012	20,5	22,3	15,2
2013	11,2	11,1	1,5
2014	25,8	29,2	25,8

Джерело: [2, с. 52-53]

Дані таблиці показують, що рівень рентабельності виробництва зерна у сільськогосподарських підприємствах є низьким і не перевищує у більшості років рентабельність усієї сільськогосподарської продукції. Якщо порівняти рівень рентабельності зернових та зернобобових культур у 2014 році з даним показником у 1990 році, то можна констатувати, що він зменшився на 249,3 відсоткові пункти. У 1990 році рентабельність зернових була на 232,5 відсоткових пункти вища за даний показник у цілому по сільськогосподарській продукції.

Таблиця 2
Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах (на 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві, у постійних цінах 2010 року; тис. грн)

Показник	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. у % до 1990 р.
Сільськогосподарське виробництво – всього	50,4	30,3	27,1	72,6	132,7	159,7	201,2	227,8	452,0
у тому числі									
рослинництво	59,6	45,8	...	86,2	133,6	155,5	202,2	228,9	384,1
тваринництво	41,2	17,6	...	48,0	130,5	171,8	198,2	224,1	543,9

Джерело: [2, с. 47]

Звичайно, на рівень рентабельності значний вплив має рівень цін на покупні ресурси, який останніми роками зростає більшими темпами, ніж реалізаційна ціна зерна та іншої продукції сільського господарства. З іншого боку, продуктивність праці в рослинництві за досліджуваній період зросла у 3,8 рази (табл. 2).

Якщо проаналізувати інші галузі зернопродуктового підкомплексу, то у борошно-круп'яної галузі у 2012 році рівень рентабельності дорівнював (-0,1%), а кількість підприємств, які одержали збиток, 38,5%. Рентабельність виробництва хліба та хлібобулочних виробів (-0,6%), а збиткових підприємств було 38,7% [3, с. 34]. Як бачимо, у більшості підприємств, які переробляють зернову продукцію, рентабельність виробництва близька до нуля, не краще положення також із виробництвом самого зерна. Іншими словами, такий елемент доданої вартості як прибуток є відсутній або низький, що унеможливує розвиток даних галузей і зернопродуктового підкомплексу в цілому.

На нашу думку, крім диспаритету цін між покупними виробничими ресурсами та реалізаційними цінами на зернову продукцію, негативним фактором зменшення доданої вартості є зменшення у структурі витрат відсотка витрат

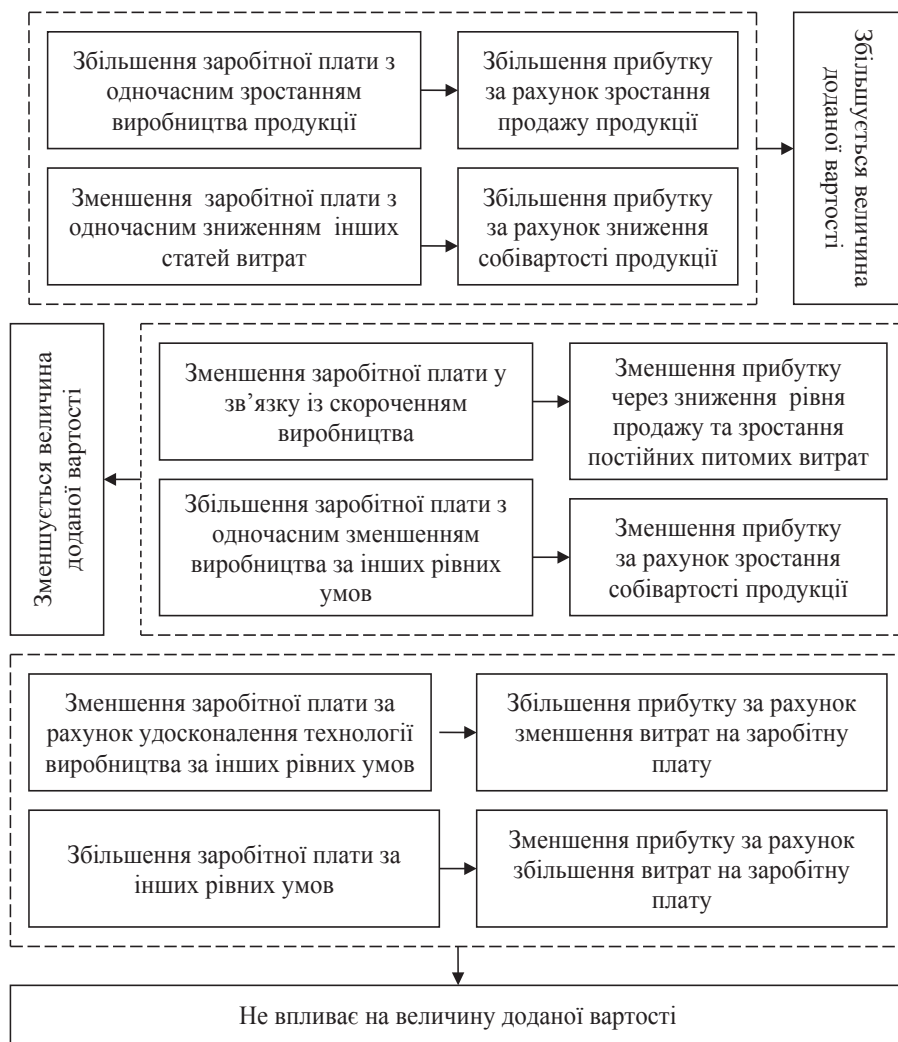

Рис. 1. Вплив на величину доданої вартості одночасної зміни рівня заробітної плати та прибутку за інших рівних умов

Таблиця 3

Структура витрат на виробництво продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах

	1990 р.	2014 р.	2014 р. у в. п. до 1990 р.
Витрати на оплату праці	35,2	6,7	-28,5
Відрахування на соціальні заходи	8,7	2,6	-6,1
Матеріальні витрати, які увійшли до собівартості продукції	<u>40,9</u> 100,0	<u>66,9</u> 100,0	+26,0
у тому числі			
насіння та посадковий матеріал	37,4	18,1	-19,3
інша продукція сільського господарства	7,3	0,7	-6,6
мінеральні добрива	24,5	19,9	-4,6
пальне і мастильні матеріали	9,9	20,0	+10,1
електроенергія	1,3	1,3	-
паливо й енергія	0,8	1,2	+0,4
запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту	8,4	9,0	+0,6
оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати	10,4	29,8	+19,4
Амортизація	11,8	5,9	-4,5
Інші операційні витрати	<u>3,4</u> 100,0	<u>17,9</u> 100,0	+14,5
у т.ч. орендна плата за			
земельні частки (паї)	-	62,0	
майнові паї	-	0,5	

Джерело: [2, с. 56]

на оплату праці (табл. 3). За досліджуваний період витрати на оплату праці у рослинництві знизилися на 28,5 відсоткові пункти.

Продовжуючи дослідження доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі, ми звертаємо увагу на те, що залежно від умов виробництва величина доданої вартості змінюється як у бік зростання, так і у бік зменшення, і найбільший вплив на цей процес має зміна її структури. У даному випадку ми маємо на увазі співвідношення прибутку і заробітної плати, як найбільших елементів у структурі доданої вартості (рис. 1).

Такий елемент доданої вартості як амортизаційні відрахування, за умови незмінної ціни та кількості реалізованої продукції, впливає на величину прибутку обернено пропорційно. Варто зазначити, що даний елемент валової доданої вартості у сільськогосподарському виробництві недооцінений. За проведеними в ННЦ «Інститут аграрної економіки» розрахунками, лише за останні 12 років за рахунок непроведеної разової індексації основних засобів, а відповідно, заниження нарахованих амортизаційних відрахувань у сільському господарстві, недораховано понад 40 млрд грн амортизаційних відрахувань, а доведення середнього рівня амортизаційних відрахувань хоча б до 8% (рівень простого відтворення) за ці роки дало б змогу дорахувати ще 90 млрд грн. Нині амортизаційні відрахування дають змогу відтворити наявні основні засоби за 16-20 років, або вдвічі більше, ніж необхідно за нормативами [4, с. 96]. У Великобританії, наприклад, податковим законодавством передбачено можливість списання 55% вартості обладнання в перший рік його експлуатації і 75% і перші три роки. У Франції – 40% за перший рік експлуатації [5, с. 68]. Таким чином, на нашу думку, необхідно прискорити відтворення основних засобів, в основному шляхом придбання сільськогосподарської техніки під прогресивні енергозберігаючі технології, які дадуть змогу виробляти більше зерна вищої якості з меншими виробничими витратами. В іншому випадку збільшення амортизаційних відрахувань, які включаються до собівартості продукції, знівелюють такий елемент доданої вартості, як прибуток.

Рента (орендна плата) та відсоток на залучений капітал нами розглядаються як частина додаткової вартості й дохід інших власників ресурсів. У даному випадку ситуацію потрібно розуміти таким чином, що чим більше підприємство буде мати власного капіталу, тим більше, за інших рівних умов, воно буде мати прибутку, сплачуючи менше коштів за користування залученим із сторони капіталом. Єдине застереження лише в тому, що ефективність використання позичкового капіталу визначається нормою прибутку, яка повинна бути вищою за банківський процент. Також, маючи більше власного майна та інших ресурсів, необхідних для виробничого процесу, підприємство буде сплачувати меншу суму орендної плати, тим самим збільшуючи прибуток.

Погоджуємося із думкою деяких учених, які стверджують, що основна частина валової доданої вартості національної економіки формується в галузях, які виробляють проміжні товари, багато з яких

експортуються [6, с. 75]. До таких товарів належить зерно та продукти його переробки, які не призначені для кінцевого споживання. Тут важливо сформулювати оптимальну структуру доданої вартості, яка б створила можливості для розширення виробництва та покращення добробуту працівників усіх галузей зернопродуктового підкомплексу.

Висновки. Отже, під оптимальною структурою доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі ми розуміємо таку структуру, за якої, по-перше, відбувається постійне збільшення загальної величини доданої вартості; по-друге, забезпечується збалансованість між заробітною платою та прибутком; по-третє, амортизаційні відрахування забезпечують відтворення основних засобів; по-четверте, орендоване майно і земля та залучений капітал буде використовуватися найефективніше.

У процесі дослідження структури валової доданої вартості у зернопродуктового підкомплексу АПК виявилось, що:

1. Усі елементи доданої вартості є взаємозалежними між собою.

2. Оптимізація структури доданої вартості є індивідуальною для кожного підприємства та галузі зернопродуктового підкомплексу, водночас прослідковуються і спільні принципи даного процесу для підкомплексу в цілому.

3. Особливу увагу у формуванні оптимальної структури доданої вартості необхідно звернути на співвідношення прибутку і заробітної плати. З одного боку, це елементи, які взаємно зменшують або збільшують величину один одного за інших рівних умов, а з іншого – стимулююча функція заробітної плати позитивно впливає на суму прибутку.

4. Для успішного процесу оптимізації структури доданої вартості у зернопродуктовому підкомплексі необхідне технічне переоснащення на основі провадження прогресивних енергозберігаючих технологій.

5. Підприємство, яке має більше власного майна та обігових коштів, буде сплачувати меншу суму орендної плати і відсотків за користування позичковим капіталом, тим самим збільшуючи прибуток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державний комітет статистики України. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності (NACE, Rev. 1.1-2002). ДК 009:2005 (п. 3.1) 26.12.2005 № 375 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Валова_додана_вартість.
2. Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2014 рік / Державна служба статистики України. – К. – 2015. – 379 с.
3. Юзефович А.Е. Антикризова стратегія виробництва сировинних і продовольчих ресурсів / А.Е. Юзефович // Економіка АПК. – 2014. – № 12. – С. 29-36.
4. Захарчук О.В. Проблеми матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств України / О.В. Захарчук // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 92-99.
5. Могильова М.М. Інституційні аспекти трансформації амортизаційної політики в сільському господарстві / М.М. Могильова // Економіка АПК. – 2015. – № 10. – С. 66-72.
6. Мудрак Р.П. Експорт українського продовольства: стан, тенденції, причини / Р.П. Мудрак // Економіка України. – 2014. – № 5(630). – С. 70-79.